

MOŽNOSTI VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA PRI REGULÁCIÍ UŽÍVANIA ALKOHOLU NA SLOVENSKU

Róbert OCHABA, Tatiana KIMÁKOVÁ

Abstrakt: Príspevok charakterizuje súčasnú situáciu užívania alkoholu v Európe a na Slovensku z pohľadu dospeljej populácie. Predstavuje stratégie verejného zdravotníctva s cieľom znižovania problémov s alkoholom. Príspevok sa dotýka otázok poskytovania krátkej intervencie praktickými lekármi a odborníkmi v poradniach na regionálnych úradoch verejného zdravotníctva, vzťahuje sa na oblasť vzdelávania špecifických skupín obyvateľstva a oblasť legislatívno-právnej úpravy s cieľom regulácie správania vo vzťahu k užívaniu alkoholu na verejných miestach.

Kľúčové slová: alkohol, užívanie, populácia, problém, verejné zdravotníctvo, riziko, Slovenská republika, Európa, krátka intervencia, poradňa

Európa a alkohol

Európa je jedným z najväčších užívateľov alkoholických nápojov na úrovni spotreby 11 litrov čistého alkoholu ročne na dospelú osobu. Aj keď došlo k poklesu spotreby z pohľadu sedemdesiatich rokov, ktorá predstavovala až 15 litrov čistého alkoholu na dospelú osobu ročne, problém z pohľadu podpory verejného zdravia trvá dodnes. Alkohol je po tabaku a zvýšenom krvnom tlaku tretím najzávažnejším rizikovým faktorom, ktorý spôsobuje ochorenia a zhoršuje úroveň verejného zdravia. Posledných štyridsať rokov viedlo k vyrovnávaniu rozdielov v konzumácii alkoholu v Európe, ktoré boli v rokoch 1960 až 1980 sprevádzané nárastom konzumu v strednej a severnej Európe. Väčšina Európanov konzumuje alkohol, pričom alkohol vôbec nekonzumuje iba 15 % dospeljej populácie. Najčastejším nápojom, ktorý sa v Európe konzumuje je pivo (44 %), potom víno (34 %) a nakoniec destiláty alebo tvrdý alkohol (23 %). Odhady expertov z Európskej únie a Svetovej zdravotníckej organizácie naznačujú, že v Európe je 23 miliónov ľudí, ktorí majú problémy so závislosťou od alkoholu, čo predstavuje 5 % mužov a 1 % žien. Z hľadiska výskytu užívania alkoholických nápojov za minulých 30 dní je Slovensko v priemere krajín EÚ. Priemer výskytu v EÚ je 66 % užívateľov alkoholu, Slovensko je na úrovni výskytu 65 % (1).

Pitie piva, vína a liehovín na Slovensku

V sledovanom období rokov 1996–2006 sa podľa údajov zo Štatistického úradu SR z roku 2006 výrazne nezmenil trend konzumácie piva u dospelých (3). Pivo denne pije 8 % dospelých populácie Slovenska, pričom príležitostne ho pije 40 % dospelých. Až 37 % obyvateľov však pivo nepije vôbec.

V oblasti konzumácie vína u dospelých populácie je trend stabilizovaný, pričom nedochádza k znižovaniu výskytu konzumu vína. Víno pije najviac respondentov, príležitostne až 69 %, vôbec nepije víno 24 % respondentov.

V oblasti konzumu tvrdého alkoholu nedošlo v výrazným zmenám. Za abstinentov od tvrdých alkoholických nápojov považuje 33 % respondentov spomedzi dospelých populácie.

Kontrola alkoholu na Slovensku

Rámec politiky kontroly alkoholu na Slovensku je vymedzený prostredníctvom WHO Európskej stratégie na politiku kontroly alkoholu a tiež Stratégie EÚ pri znižovaní rozsahu škôd súvisiacich s požívaním alkoholu (2,6). Na Slovensku je v súčasnosti aktuálny Akčný plán pre problémy spôsobené alkoholom, ktorý schválila vláda v roku 2006.

Komunitné prístupy

Primárna zdravotná starostlivosť spočíva predovšetkým v **krátkej intervencii** praktických a detských lekárov ohľadom zvykov vo vzťahu k pitiu alkoholu pri návšteve každého pacienta. Štúdie vykonané vo Veľkej Británii dokazujú, že krátka intervencia viedla k 20 % zníženiu výskytu excesívneho pitia alkoholu (4,7). Napriek viacerým pozitívnym záverom zostáva problémom výkon krátkej intervencie zo strany lekárov a sestier. Z tohto dôvodu je dôležité odborné vyškolenie lekárov a sestier, ktorí by mali byť odborne kompetentnými v tejto činnosti. Krátku intervenciu by mali v tejto súvislosti vykonávať aj odborníci v poradniach zdravia v rámci siete úradov verejného zdravotníctva.

Vzdelávanie komunit v oblasti kontroly alkoholu predstavuje jeden z kľúčových nástrojov opatrení na znižovanie problémov súvisiacich s alkoholom. Systematická a dlhodobá edukácia vybraných cieľových skupín má dopad na postoje a správanie mladých ľudí. V tejto súvislosti je dôležitá mediálna výchova a prezentácia vzorových modelov správania sa vo vzťahu k alkoholu. S tým úzko súvisí aj legislatíva v oblasti reklamy s cieľom prijatia úplného zákazu reklamy na všetky alkoholické nápoje.

Zákaz reklamy na alkoholické nápoje prostredníctvom tlačenej a vysielacej informačnej predstavuje jeden z najúčinnějších nástrojov na znižovanie experimentácie s alkoholom a pravidelných užívaní u detí a mládeže.

Zákaz predaja alkoholických nápojov a zákaz užívania mladými ľuďmi predstavuje z pohľadu znižovania ponuky a dopytu po alkoholických nápojoch ďalší dôležitý nástroj. Čo sa týka regulácie predaja a užívania alkoholu na verejných miestach, je dôležité navrhnuť ustanovenie, ktoré obmedzí predaj a užívanie alkoholických nápojov

komplexne na verejných miestach, kde sa priamo alebo v blízkosti nachádza školské zariadenie, detský areál alebo iné zariadenie, ktoré navštevuje mládež.

V oblasti koordinácie a výkonu politiky kontroly tabaku je potrebné podporiť kľúčovú úlohu sektoru verejného zdravotníctva.

Úlohy verejného zdravotníctva – stratégia politiky kontroly alkoholu

V rámci politiky kontroly alkoholu úlohy v oblasti verejného zdravotníctva vyplývajú z Európskeho akčného plánu pre problémy s alkoholom, ktorý bol premietnutý do Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na obdobie rokov 1996–2010. Medzi najdôležitejšie úlohy verejného zdravotníctva považujeme:

- kontrola predaja a dostupnosti alkoholu (najefektívnejšia a finančne najvýhodnejšia forma obmedzovania škôd spôsobených alkoholom),
- z hľadiska perspektívy verejného zdravia sú dôležité medzinárodné iniciatívy a podpora,
- podpora výskumu – epidemiologické sledovanie situácie monitorujúce rôzne aspekty konzumácie a postoje detí a mládeže k užívaniu alkoholu,
- obmedzenie sociálnej dostupnosti alkoholu – zmena sociálnych stereotypov, postojov k experimentácii a užívaniu alkoholu,
- obmedzenie počtu predajných miest alkoholických nápojov a obmedzenie doby predaja,
- zákaz reklamy na alkohol,
- vzdelávanie odborných pracovníkov v primárnej zdravotnej a sociálnej starostlivosti,
- informovanie, vzdelávanie a zvýšenie povedomia o dopade abúzu alkoholu,
- legislatívne úpravy, (pri predaji nedodržiavanie zákona – odobratie licencie, ďalšie mechanizmy,
- vytvorenie a udržiavanie spoločnej evidencie údajov na úrovni Európskej únie,
- krátka intervencia vykonávaná v poradniach ochrany a podpory zdravia na úradoch verejného zdravotníctva (časovo obmedzované poradenstvo s cieľom ovplyvniť, alebo zmeniť správanie klienta a to konkrétne k životnému štýlu.

Úlohy Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom

- vytvorenie koordinujúceho orgánu na celonárodnej úrovni,
- všeobecná špeciálna zdravotná starostlivosť,
- ochrana detí a mládeže pred alkoholom,
- právo mladých ľudí na život v prostredí bez vplyvu alkoholu,
- bezpečnosť na ceste – dopravné nehody,
- výcvikové programy zacielené na zodpovedné spôsoby predaja alkoholických nápojov,
- vzdelávanie a informovanosť o rizikách abúzu alkoholu.

Prekážky výkonu protidrogových aktivít a celospoločenský postoj k drogám

- strata morálnych bariér u všetkých vekových skupín,
- integrovanie pitia do každej spoločenskej činnosti,
- mládež stále nie je schopná definovať a rozlíšiť konzumentské správanie sa k droge a jeho zneužívanie,
- konzum alkoholu sa považuje za normálny,
- konzumentská solidarita všetkých typov konzumentov je určujúci faktorom komunikácie,
- neprijatie abstinentských vzorov,
- stigmatizácia ľudí po liečbe na alkoholovú závislosť – abstinents,
- časté striedanie zodpovedných pracovníkov na rozhodujúcich postoch v oblasti kontroly alkoholu a drog.

Záver:

V oblasti zabezpečenia koordinácie a výkonu politiky kontroly tabaku je potrebné podporiť kľúčovú úlohu sektoru verejného zdravotníctva. V zahraničí je kompetencia koordinácie a výkonu niektorých nástrojov kontroly alkoholu uložená úradom verejného zdravotníctva. Dokumenty ako Národný program podpory zdravia a Národný akčný plán pre problémy s alkoholom definujú koordinačnú funkciu rezortu zdravotníctva. Obdobná kompetencia sa vzťahuje aj na výkon prevencie, edukácie a poskytovania poradenstva zo strany úradov verejného zdravotníctva.

PUBLIC HEALTHCARE AND REGULATION OF ALCOHOL ABUSE IN SLOVAKIA

Abstract: The contribution describes the present situation of alcohol use in Europe and Slovakia from the adult population's point of view. It presents the public health service strategies with the goal of alcohol problems reduction. The contribution concerns the questions of general practitioners and specialists providing the short intervention in advisory centres in regional public health service offices, it also refers to the field of specific population groups education and to the field of the legislative-law adaptation taking the aim of the regulation of behaviour connected to alcohol use in the public places.

Keywords: Alcohol, consumption, abuse, population, issue, public healthcare, risk, Slovak Republic, Europe, short-term intervention, advisory office Europe and Alcohol